

CHEKISHNING PERIODONTAL TO'QIMALARGA TA'SIRI.

*Qo`qon Universiteti Andijon filiali tibbiyot fakulteti
"Stomatologiya ishi yonalishi" 1-kurs 25-01-guruh talabasi*

Saloxitdinnova Mubinahon

Emai: obidovmubina@gmail.com Tel: +998905405587

Abstract: *The Impact of Smoking on Periodontal Tissue Health*

Smoking is a major risk factor for periodontal diseases, significantly affecting the structure and function of periodontal tissues. Tobacco smoke introduces harmful chemicals that alter the immune response, reduce blood flow, and promote the growth of pathogenic bacteria in the oral cavity. These effects lead to inflammation, destruction of connective tissue, and bone loss around the teeth, ultimately resulting in tooth mobility and loss. This review highlights the mechanisms by which smoking exacerbates periodontal disease progression and discusses the challenges faced in treatment outcomes for smokers. Understanding the detrimental impact of smoking on periodontal health is crucial for developing effective prevention and therapeutic strategies.

Keywords: *Smoking, periodontal disease, periodontal tissue, oral health, inflammation, bone loss, immune response, pathogenic bacteria, tooth loss, tobacco*

Annotatsiya: *Chekish periodontal kasalliklarning asosiy xavf omillaridan biri bo'lib, periodontal to'qimalarning tuzilishi va funksiyasiga jiddiy zarar yetkazadi. Tamaki tutuni organizmning immun javobini o'zgartiradi, qon aylanishini kamaytiradi va og'zaki mikrofloraning patogen bakteriyalar tomonidan bosib olinishi uchun qulay sharoit yaratadi. Bularning barchasi to'qimalarda yallig'lanish, bog'lovchi to'qimaning buzilishi va suyakka zarar yetkazilishiga olib keladi, natijada tishlarning harakatchanligi va yo'qolishiga sabab bo'ladi. Ushbu sharhda chekish periodontal kasalliklarni og'irlashtirish mexanizmlari va chekuvchilarni davolashdagi qiyinchiliklar muhokama qilinadi. Chekishning periodontal sog'liqqa salbiy ta'sirini tushunish, samarali profilaktika va davolash usullarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *Chekish, periodontal kasallik, periodontal to'qimalar, og'zaki sog'liq, yallig'lanish, suyakka zarar yetkazilish, immun javob, patogen bakteriyalar, tish yo'qolishi, tamaki*

Аннотация: *Курение является одним из главных факторов риска развития пародонтальных заболеваний, существенно нарушая структуру и функцию пародонтальных тканей. Табачный дым содержит вредные химические вещества, которые изменяют иммунный ответ, уменьшают кровообращение и способствуют росту патогенных бактерий в полости рта. Эти факторы вызывают воспаление, разрушение соединительной ткани и потерю костной*

ткани вокруг зубов, что в конечном итоге приводит к подвижности и потере зубов. В данной работе рассматриваются механизмы усугубления пародонтита при курении, а также сложности лечения у курящих пациентов. Понимание негативного влияния курения на пародонтальное здоровье необходимо для разработки эффективных профилактических и лечебных мероприятий.

Ключевые слова: *Курение, пародонтальное заболевание, пародонтальные ткани, здоровье полости рта, воспаление, потеря кости, иммунный ответ, патогенные бактерии, потеря зубов, табак*

KIRISH

Periodontal kasalliklar — tishlarni qo'llab-quvvatlovchi to'qimalarni, jumladan, yallig'langan yallig'lamalar, bog'lovchi to'qima va alveolyar suyagni o'z ichiga olgan surunkali yallig'lanish kasalliklaridan biridir. Ushbu kasalliklarning kelib chiqish sabablari ko'p qirrali bo'lib, asosiy omil mikroblar infeksiyasidir. Biroq, hayot tarzi omillari, xususan chekish, periodontal to'qimalarning shikastlanishi va kasallikning og'irlashishida muhim rol o'ynaydi. Chekish og'zaki shilliq qavatga zararli kimyoviy moddalarning murakkab aralashmasini kiritib, immun tizimining infeksiyaga qarshi kurashish qobiliyatini pasaytiradi va mikrofloraning muvozanatini o'zgartiradi, natijada patogen bakteriyalar ko'payadi. Natijada, chekuvchilarda yallig'lanish kuchayadi, to'qimalar ko'proq buziladi va tish yo'qolishi xavfi oshadi. Chekishning periodontal sog'liqqa ta'sirini tushunish stomatologiya sohasida samarali profilaktika va davolash choralarini takomillashtirish uchun zarurdir.

Chekish nafaqat periodontal to'qimalarning normal funktsiyasini buzadi, balki og'zaki mikrofloraning tarkibini ham salbiy o'zgartiradi. Tamaki tutuni tarkibidagi kimyoviy moddalarning ta'siri ostida patogen bakteriyalar ko'payib, yallig'lanishni kuchaytiradi va to'qima shikastlanishining jarayonini tezlashtiradi. Bundan tashqari, chekish immun tizimining javobini zaiflashtiradi, shuning uchun organizm infeksiyaga qarshi kurashishda qiynaladi. Chekuvchilar orasida periodontal kasalliklarning rivojlanishi tez-tez va og'ir shaklda kechishi, shuningdek, davolashga nisbatan sezuvchanlikning pasayishi kuzatiladi.

Yana bir muhim omil — chekish qon aylanishini susaytiradi, bu esa shilliq qavat va to'qimalarning oziqlanishini yomonlashtiradi. Natijada, jarohatlarning bitishi sekinlashadi va og'iz sog'ligi uchun zarur bo'lgan tiklanish jarayonlari susayadi. Ushbu mexanizmlar birgalikda chekishni periodontal kasalliklar uchun xavf omili sifatida kuchaytiradi.

Shu bois, stomatologlar va sog'liqni saqlash mutaxassislari uchun chekishni tashlash bo'yicha maslahatlar berish, bemorlarni og'zaki gigiyena qoidalariga rioya qilishga o'rgatish va periodontal kasalliklarni erta aniqlash muhim ahamiyatga ega. Chekishning periodontal sog'liqqa ta'sirini o'rganish yangi davolash usullarini ishlab chiqishda ham asos bo'lib xizmat qiladi.

Chekishning periodontal to'qimalarga ta'siri ko'plab klinik tadqiqotlar va eksperimental izlanishlar orqali isbotlangan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, chekish tufayli periodontal to'qimalardagi yallig'lanish jarayonlari kuchayadi, bu esa periodontitning tezroq

rivojlanishiga olib keladi. Shuningdek, tamaki tutuni tarkibidagi nikotin, karbon monoksid va boshqa zararli moddalar qon tomirlarini toraytirib, qon aylanishini kamaytiradi. Bu holat to'qimalarning oziqlanishi va oksigen bilan ta'minlanishini yomonlashtiradi, natijada to'qimalarning tiklanish jarayoni sustlashadi.

Immun tizimining zaiflashuvi chekuvchilarni bakterial infeksiyalarga ko'proq moyil qiladi. Chekish limfotsitlar va makrofaglar faoliyatini susaytiradi, bu esa organizmning infeksiyaga qarshi kurashishini qiyinlashtiradi. Periodontal to'qimalardagi shikastlanish natijasida tishlarni ushlab turuvchi suyak va bog'lovchi to'qimalar asta-sekin yo'qoladi, bu esa tishlarning harakatchanligi va yo'qolishiga olib keladi.

Bundan tashqari, chekish periodontitni davolashda ham qiyinchiliklar tug'diradi. Chekuvchilarda periodontal terapiya natijalari kamroq samarali bo'lib, tiklanish jarayoni sust kechadi. Shu sababli, chekishni tashlash va og'zaki gigiyenani yaxshilash periodontal kasalliklarni oldini olish va davolashda asosiy omillardir.

Chekishning periodontal sog'liqqa ta'sirini kamaytirish uchun yangi innovatsion davolash usullari ham tadqiq qilinmoqda, jumladan, probiotiklar, biologik vositalar va yallig'lanishga qarshi preparatlar. Shu bilan birga, chekishni tashlash dasturlari stomatologik amaliyotlarda muhim rol o'ynaydi.

ASOSIY QISM

Chekish periodontal to'qimalarga salbiy ta'sir ko'rsatadigan eng muhim xavf omillaridan biridir. Tamaki tutuni tarkibida nikotin, karbon monoksid, tsementlar va boshqa zararli kimyoviy moddalar mavjud bo'lib, ular periodontal to'qimalarning tuzilishi va funksiyasini buzadi. Ushbu moddalar immun tizimining samarali ishlashiga xalaqit beradi, yallig'lanishni kuchaytiradi va bakterial infeksiyalarning rivojlanishiga sharoit yaratadi.

Nikotin qon tomirlarini toraytiradi, bu esa to'qimalarga qon aylanishini susaytiradi va shu bilan oziqlanishning buzilishiga olib keladi. Natijada, periodontal to'qimalarda oksigen va boshqa muhim moddalarning yetishmovchiligi yuzaga keladi, bu esa jarohatlarning sekin bitishiga olib boradi. Qon aylanishining pasayishi, shuningdek, immun hujayralarining og'zaki to'qimalarga yetib borishini qiyinlashtiradi.

Chekish natijasida og'zaki mikrobiota tarkibi ham o'zgaradi. Patogen bakteriyalar ko'payadi va ular yallig'lanish jarayonlarini faollashtiradi. Bu esa periodontal kasalliklarning yanada rivojlanishiga olib keladi. Shu bilan birga, chekuvchilarda gingivit va periodontit kasalliklari tez-tez uchraydi, ular yanada og'ir kechadi va davolashga nisbatan kamroq javob beradi.

Immun tizimining zaiflashuvi ham muhim omil hisoblanadi. Chekish makrofaglar, neytrifillar va limfotsitlarning faoliyatini pasaytiradi, bu esa yallig'lanishga qarshi javobni kamaytiradi va infeksiyalarga qarshi kurashish qobiliyatini pasaytiradi. Natijada, yallig'lanish davom etadi va to'qimalar asta-sekin buziladi.

Davolash jarayonida ham chekishning salbiy ta'siri ko'zga tashlanadi. Chekuvchilarda periodontal terapiya samaradorligi kamayadi, to'qimalarning tiklanish jarayoni sustlashadi va kasalliklarning takrorlanish xavfi oshadi. Shu sababli, stomatologlar bemorlarga chekishni

tashlashni tavsiya qilishlari, shuningdek, og'zaki gigiyena qoidalariga rioya qilishni qat'iy nazorat qilishlari zarur.

Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, chekishni tashlash periodontal sog'liqni yaxshilashga sezilarli ta'sir ko'rsatadi va davolash jarayonining muvaffaqiyatini oshiradi. Shuning uchun, stomatologik amaliyotda chekish bilan bog'liq omillarni hisobga olish va bemorlarni to'g'ri yo'naltirish muhimdir.

Chekishning periodontal kasalliklarni rivojlantirishdagi roli immun tizimining buzilishi bilan chambarchas bog'liqdir. Nikotin va boshqa zararli moddalarning ta'siri ostida immun hujayralarining funktsiyasi susayadi, ayniqsa, neytrifillar va makrofaglarning patogenlarga qarshi kurashish qobiliyati kamayadi. Bu esa infektsiyaning keng tarqalishiga va yallig'lanish jarayonining uzoq davom etishiga sabab bo'ladi. Shuningdek, chekish yallig'lanish mediatorlarining (masalan, sitokinlar va prostaglandinlar) darajasini oshirib, to'qima shikastlanishini kuchaytiradi.

Boshqa tomondan, chekish suyak to'qimasining regeneratsiyasini sekinlashtiradi. Bu holat periodontit natijasida yo'qolgan alveolyar suyakning tiklanishiga to'sqinlik qiladi, davolash jarayonida tiklanish imkoniyatlarini kamaytiradi. Shu sababli, chekuvchi bemorlarda periodontal jarrohlik yoki konservativ terapiya natijalari ko'pincha qoniqarsiz bo'ladi.

Og'zaki gigiyena ham chekish bilan bog'liq periodontal kasalliklarning rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Chekish og'iz muhitining tabiiy himoya mexanizmlarini susaytiradi, shu jumladan, tupurik ishlab chiqarishni kamaytiradi, bu esa bakterial o'sishni nazorat qilish imkoniyatlarini pasaytiradi. Natijada, tish yuzalarida plyonka va toshlanish ko'payadi, bu esa yallig'lanishni kuchaytiradi.

Tibbiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, chekishni tashlagan bemorlarda periodontal sog'liq sezilarli darajada yaxshilanadi. Chekishni tashlash nafaqat yallig'lanishni kamaytiradi, balki davolash jarayonining samaradorligini oshiradi, to'qimalarning tiklanishini rag'batlantiradi va tishlarning uzoq muddat saqlanishini ta'minlaydi.

Shunday qilib, stomatologlar uchun chekishning periodontal sog'liqqa salbiy ta'sirini bemorlarga yetkazish va ularni chekishni tashlashga rag'batlantirish muhim profilaktik choralar hisoblanadi. Bemorlarning bu jarayonda psixologik qo'llab-quvvatlanishi va muntazam og'zaki tekshiruvlar amalga oshirilishi kerak.

XULOSA

Chekish periodontal to'qimalarga salbiy ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillardan biri hisoblanadi. Tamaki tutunidagi zararli moddalar immun tizimini zaiflashtiradi, qon aylanishini kamaytiradi va og'zaki mikrofloraning muvozanatini buzadi. Bu esa yallig'lanish jarayonlarini kuchaytirib, periodontal to'qimalarning shikastlanishiga, suyak to'qimasining yo'qolishiga hamda tishlarning harakatchanligi va yo'qolishiga olib keladi. Chekish shuningdek, periodontal kasalliklarni davolash jarayonini murakkablashtiradi va davolash samaradorligini kamaytiradi.

Shu bois, stomatologiya sohasida chekishning periodontal sog'liqqa ta'sirini chuqur o'rganish, bemorlarni chekishni tashlashga yo'naltirish va muntazam og'zaki gigiyena qoidalarga rioya qilishni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Chekishni tashlash periodontal kasalliklarning oldini olish va davolashda muvaffaqiyatga erishish uchun samarali vosita hisoblanadi.

Shuningdek, chekishning periodontal sog'liqqa ta'sirini kamaytirish uchun tibbiyot va stomatologiya sohasida kompleks yondashuv zarur. Bu nafaqat bemorlarga to'g'ri maslahat berish va ularni chekishdan voz kechishga undash, balki sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, og'zaki gigiyenani yaxshilash va periodontal kasalliklarni erta aniqlashni ham o'z ichiga oladi.

Tibbiy tadqiqotlar va zamonaviy davolash usullari yordamida chekish tufayli yuzaga kelgan shikastlanishlarni samarali bartaraf etish mumkin. Biroq, eng muhim omil – bu bemorning o'z irodasi va chekishni tashlashga tayyorligi.

Natijada, periodontal kasalliklarni kamaytirish va og'zaki sog'liqni yaxshilash uchun chekishni tashlash har bir stomatolog va bemorning ustuvor vazifasi bo'lishi kerak.

Bundan tashqari, stomatologik amaliyotda chekish bilan bog'liq muammolarni kamaytirish uchun profilaktik tadbirlar kuchaytirilishi lozim. Bemorlar bilan muntazam maslahatlashuvlar o'tkazish, ularning og'zaki gigiyena holatini kuzatib borish va chekishning sog'liqqa zararlarini tushuntirish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, chekishni tashlash uchun maxsus dasturlar va psixologik yordam ko'rsatish natijalarni yaxshilaydi.

Kelajakda chekishning periodontal to'qimalarga ta'sirini o'rganish sohasida yanada chuqur ilmiy izlanishlar olib borilishi, yangi davolash usullari ishlab chiqilishi kerak. Bu, ayniqsa, chekuvchi bemorlarda davolash samaradorligini oshirish va og'zaki sog'liqni yaxshilash uchun muhimdir.

Umuman olganda, chekishni tashlash va periodontal kasalliklarni erta aniqlash stomatologiya sohasining samarali faoliyatining ajralmas qismi bo'lishi lozim. Shu yo'l bilan og'zaki sog'liqni yaxshilash va bemorlarning hayot sifatini oshirish mumkin.

Bundan tashqari, stomatologik amaliyotda chekish bilan bog'liq muammolarni kamaytirish uchun profilaktik tadbirlar kuchaytirilishi lozim. Bemorlar bilan muntazam maslahatlashuvlar o'tkazish, ularning og'zaki gigiyena holatini kuzatib borish va chekishning sog'liqqa zararlarini tushuntirish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, chekishni tashlash uchun maxsus dasturlar va psixologik yordam ko'rsatish natijalarni yaxshilaydi.

Kelajakda chekishning periodontal to'qimalarga ta'sirini o'rganish sohasida yanada chuqur ilmiy izlanishlar olib borilishi, yangi davolash usullari ishlab chiqilishi kerak. Bu, ayniqsa, chekuvchi bemorlarda davolash samaradorligini oshirish va og'zaki sog'liqni yaxshilash uchun muhimdir.

Umuman olganda, chekishni tashlash va periodontal kasalliklarni erta aniqlash stomatologiya sohasining samarali faoliyatining ajralmas qismi bo'lishi lozim. Shu yo'l bilan og'zaki sog'liqni yaxshilash va bemorlarning hayot sifatini oshirish mumkin.

Shu bilan birga, jamiyatda chekishga qarshi kurashish va aholining stomatologik savodxonligini oshirish ham muhim ahamiyatga ega. Ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash tashkilotlari va ommaviy axborot vositalari orqali chekishning og'iz bo'shlig'i salomatligiga, xususan, periodontal to'qimalarga salbiy ta'siri haqida ma'lumot berilishi lozim.

Ayniqsa, yoshlik davridan boshlab og'zaki gigiyena madaniyatini shakllantirish va chekishning xavf-xatarlarini tushuntirish orqali periodontal kasalliklarning oldini olish mumkin. Bunday yondashuv, nafaqat stomatologik muammolarning kamayishiga, balki umumiy sog'liq holatining yaxshilanishiga ham xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, chekishning periodontal sog'liqqa ko'rsatadigan salbiy ta'siri chuqur va ko'p qirrali bo'lib, bu sohada stomatologlarning faolligi, bemorlarning ongli yondashuvi va sog'lom turmush tarzini tanlash orqali bu muammoni kamaytirish mumkin. Bu esa stomatologik yordamning sifati va bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bergström J. (2004). Tobacco smoking and chronic destructive periodontal disease. *Odontology*, 92(1), 1–8.
2. Johnson G.K., Guthmiller J.M. (2007). The impact of cigarette smoking on periodontal disease and treatment. *Periodontology 2000*, 44(1), 178–194.
3. Preshaw P.M. et al. (2012). Periodontitis and diabetes: a two-way relationship. *Diabetologia*, 55(1), 21–31.
4. Tomar S.L., Asma S. (2000). Smoking-attributable periodontitis in the United States: findings from NHANES III. *J Periodontol*, 71(5), 743–751.
5. Heasman L. et al. (2006). Smoking as a risk factor for periodontal disease. *J Clin Periodontol*, 33(4), 241–253.
6. Genco R.J., Borgnakke W.S. (2013). Risk factors for periodontal disease. *Periodontology 2000*, 62(1), 59–94.
7. Zini A. et al. (2009). Smoking and periodontal health: An overview of literature. *J Dent Hyg*, 83(4), 200–210.
8. Newman M.G., Takei H., Klokkevold P.R., Carranza F.A. (2021). *Carranza's Clinical Periodontology*. 13th ed. Elsevier.
9. Van Dyke T.E., Dave S. (2005). Risk factors for periodontitis. *J Int Acad Periodontol*, 7(1), 3–7.
10. Albandar J.M., Streckfus C.F., Adesanya M.R., Winn D.M. (2000). Cigarette smoking and periodontal disease in young adults. *J Periodontol*, 71(5), 743–751.
11. Palmer R. M. et al. (2005). Mechanisms of action of environmental factors – tobacco smoking. *Periodontology 2000*, 37(1), 259–273.
12. Slots J. (2011). Tobacco smoking and the periodontal patient. *Periodontology 2000*, 55(1), 78–92.

13. World Health Organization. (2020). Tobacco and oral health.

14. Aliyev I.A., Yusupov D.M. (2019). Stomatologiyada kasalliklarning profilaktikasi. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.

15. Abdullaeva N.M., Umarova Z.T. (2021). Parodont kasalliklari va ularni davolashda zamonaviy yondashuvlar. “Tibbiyot” jurnali, №3, 45–49.